

A bolsevizmus nemzetközi jogszemlélete.

Írta és a Magyar Jogászegylet Nemzetközi Jogi Szakosztályának 1937. évi március hó 9. napján tartott ülésén előadta:

Polzovics Iván dr.
egyetemi tanársegéd.

I.

A nemzeti szocializmus és a fasizmus nemzetközi jogszemléletének vizsgálata után a nemzetközi jog új irányairól szóló előadásorozatnak ebben a befejező előadásában a bolsevizmus nemzetközi jogi felfogásának tárgyalására kerül a sor. A nemzetközi jog új irányai között tehát a bolsevizmus is szerephez jut.

A bolsevizmus és a nemzetközi jog új irányai cím hallatára kétségtelenül bárkiben is elsősorban az a kérdés merülhet fel, vajjon *helyes-e a bolsevizmust az új állam- és nemzetközi jogi irányokkal*, amelyek épen a bolsevizmus leküzdésére irányulnak, *egy vonalban említeni*, vagy épen, hogy célszerű-e a bolsevizmusnak az irányát, mint esetleg figyelembe vehető új irányt egyáltalában fel is említeni. Ebből a szempontból hivatkozási például szolgálhat az összehasonlító államjogi tudományoknak az a feldolgozási módszere, amely az új államjogi irányok gyűjtőfogalmába nem veszi be a bolsevizmust, hanem azok között *csupán* a liberális-demokratikus alkotmányokkal a világszemlélet, valamint különösen az állam és egyén viszonyának a szempontjából élesen szembenálló u. n. *tekintélyi és rendi* berendezkedést felmutató államrendszereket gyűjti egybe.¹⁾

Az államjogi irodalomban a bolsevizmus mellőzése érthető; ez a közjogi irodalom a külföldi alkotmányokat, elsősorban abból a szempontból teszi kutatás tárgyává, hogy azoknak az új intézményeiből és berendezéseiből mit lehet hasznosítani a hazai viszonyokra. Minthogy pedig a bolsevista államrendszer különösen a nemzeti államok közvéleménye előtt az abban meghonosított társadalmi és gazdasági rend, nemkülönben az alkalmazott módszerek, továbbá az eddigi oroszországi, valamint azon kívüli gyakorlat elrettentő hatása miatt túlnyomórészt ellenszenves, indokolt, hogy a tudományos irodalom azzal mint figyelembe vehető és esetleg például szolgálható új államjogi iránnyal általában nem foglalkozik. Miként *Földes Béla* találó meghatározása szerint a szocializmus a társadalmi gazdaságtan pártütő

¹⁾ V. ö. pl. *Egyed István* dr. Új Irány a modern alkotmányokban c. munkájában feldolgozott új alkotmányokkal.

gyermeke²), akként a *bolsevista államrendszer az államjogtan pártütő gyermeke*; a pártütő gyermeket pedig lehet kitagadni, lehet megtéríteni, lehet megérteni, sőt lehet neki megbocsátani, csak egyet nem lehet: például venni. Ezért nagyon természetes, hogy a politikai és közjogi irodalom nem serénykedik a bolsevizmus államrendszerének berendezkedéseit bemutatni és hogy az elvértve arra vonatkozó összehasonlító jogi munkák merőben elvont kérdések körében maradnak³), semmiképen sem tárgyalják azonban a bolsevizmus intézményét a fasizmus és a nemzeti szocializmus rendszereivel párhuzamosan új államjogi irányok gyűjtőfogalma alatt.

Vájjon ez a helyzet a nemzetközi jog szempontjából is?

Véleményem szerint erre a kérdésre a válasz határozottan tagadó.

A nemzetközi jog kiképzésében a nemzetközi jogközösség tagjai: a nemzetközi önállóságot élvező államok mint jogalkotók kivétel nélkül résztvesznek és annak folyamatos kialakítására természetszerűleg kihatnak. A nemzetközi jog kialakítására gyakorolt hatásuk a dolog természetéből folyóan azoknak az államoknak jelentős, amelyek a rendelkezésre álló eszközök alapján és a világon elfoglalt helyzetüknél fogva az államközi életben súlyosan jönnek számításba. Ha ezek szerint egy kisebb vagy egy közepes nagyságú állam is befolyással lehet a nemzetközi jog törzsének fejlődésére, kétségtelen, hogy a nagyhatalmaknak ezen a téren irányító szerepük van. Minthogy pedig a bolsevizmus rendszerét képviselő Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetsége (vagy röviden a: Szovjet) a föld felületének 1/6-át, népességének pedig majdnem 1/10-ét teszi, mint világhatalmaságnak a nemzetközi jog kiképzésére nézve kiemelendő hatása lehet.

Ha ekként a Szovjetnek a nemzetközi jogra ható alakító ereje következtében a bolsevizmus és a nemzetközi jog kapcsolatának a vizsgálata éppen olyan kézenfekvő, mint valamilyen természeti folyamaté, további kérdés, hogy vájjon *okszerű-e azt a nemzetközi jog új irányai között*, éppen nagy világszemléleti és társadalomgazdaságtani ellenfelei: a *fasizmus* és a *nemzeti szocializmus* mellett bemutatni.

Ennek a kérdésnek a válaszát a *három rendszer egyező* és a liberális-demokratikus államrendszerekkel ellenkező alapberendezése adja meg. Mind a három állami és társadalmi rendszernek az a legjellemzőbb ismérve, hogy az egyén öncélúságának teljes figyelmen kívül hagyásával a közösség (mégpedig az állami közösség [a fasizmusban], a faji közösség [a nemzeti

²) *Földes Béla* dr. A socializmus, Bpest, 1910. I. köt. 5. old.

³) *Csekey István* dr. A szovjet államszemlélete, Szeged, 1932.

szocializmusban] és az osztályközösség [a bolsevizmusban) érdekében az *állami főhatalmat* (legalább is a gyakorlatban) az *egyének* széles rétegeinek a *közreműködése nélkül* szervezi meg és gyakorolja, vagyis más szóval és egyszerűbben: *diktatúrát* valósít meg. Ez az alaptervezkedés teszi érthetővé a három rendszer módszereinek a feltűnő megegyezését, úgy mint különösen az egypárt-rendszer érvényesítését, a propaganda minden helyen és eszközzel történő megvalósítását és a gyakorlati kormányzásban az erőszak alkalmazását.⁴⁾ Ez az alaptervezkedés, nemkülönben az alkalmazott módszerek aztán *fegyvertársakként állítják szembe* ezeket a diktatúrák államokat a nemzetközi jogközösség többi tagjaival, amelyeknek államrendszere az egyes, újabb keletű tekintélyi alapelven nyugvó kisebb európai állam kivételével a *liberális-demokrata-parlamentáris elvek* szerint épült fel. Ezeknek az államrendező alapelveknek a XIX. században világszerte történt meghonosodásával a modern értelemben vett nemzetközi jognak ugyanabban az időben való kiépülése bizonyos sajátos kapcsolatot hozott létre, amely abban állott, hogy ebben az időben, de különösen a század végén és a XX. század elején az önjogú nemzetközi élethez az államok egymástól az alkotmányos és politikai berendezkedéseknek is kölcsönösen bizonyos azonosságát követelték meg. A nemzetközi jognak a *demokratikus alkotmányok pillérére támasztása* olyan követelménynek számított, hogy a nemzetközi jogközösségbe felvételt kérő új nemzetközi államszemélyiségeknek az elismeréshez rendszerint azt a feltételt fűzték, hogy állami berendezkedésüket a nyugati demokráciák mintájára szabják meg. Hogy a parlamentáris demokratikus államrendszerekkel a távol keleten is találkozunk, az talán elsősorban nem ezen rendszerek átütő erejének, hanem éppen ezen nemzetközi jogi követelménynek a folyománya. A demokratikus államrendszernek a nemzetközi jog szempontjából való jelentőségét századunk húszas éveit még csak jobban kiemelték, amikor is éppen a demokratikus elvnek egyes államokban történt gyakorlati háttérbeszorítására és a tényleges abszolútizmus térnyerésére kívánták sokan visszavezetni magának a világháborúnak a kitörését is.⁵⁾ Éppen ezért a

⁴⁾ *Parmelee*, Maurice: Bolshevism, fascism and the liberal democratic state. London — New-York. 1935.

⁵⁾ V. ö. *Wilson* 1917. április 2.-i kongresszusi beszédének a szövetségesek háborús céljaira vonatkozó megállapításával, amely szerint a szövetségesek célja: „A béke és igazságosság alapelveinek megvédése a világ életében minden önző és *autokratikus hatalom ellen* és olyan egyezség létrehozása a világ igazán *szabad* és önmagukat kormányzó népei között, amely arra törekszik, hogy ezeket az alapelveket a jövőben tiszteletben is tartsák”.

világháború nyomán létrejött Nemzetek Szövetsége nemzetközi viszonylatban a demokratikus elvet juttatja kifejezésre, szemben például egy évszázaddal megelőző ősenek, a Szentszövetségnek autokratikus berendezkedésével szemben.

A nemzetközi vonatkozásokban ezek szerint egészen az új diktatúras államrendszerek felléptéig a *nemzetközi jog szubsztratumának e jog alkotóinak és alanyainak liberális-demokratikus államrendszerét tekintették*, vagyis a nemzetközi jognak alapja és feltétele a demokrácián nyugvó, liberális elveken felépült államok szervezete volt.

Ebbe, a másfél-évszázad jogfejlődése által kiépített komplexen kapcsolatba hoztak *új elemet* a demokratikus elvekkel szakító új államrendszerek. Közülük a legrégebb a *bolsevizmus* rendszere, amely az alkotmányos demokráciát a proletár-osztály uralmával akarja felváltani, azt követi a *fasizmus* jogi berendezése, amely magának az állam egészének az öncélú hirdetésével és közérdeknek mindenek elé helyezésével talán a legközelebb áll a XIX. század államrendező hagyatékaihoz, míg végül a *nemzeti szocializmus* iránya a faj mítoszával és a vezérelv minden vonalon történő meghonosításával a demokratikus-liberális felfogással diametrálisan szembehelyezkedik. Az általános nemzetközi jog eddigi posztulátumaihoz tartozó alkotmányos demokráciával történt szakítások miatt ekként kerülnek ezek a különben egymással is ellentétes, de különösen a bolsevizmusban és a nemzeti szocializmusban egymással halálos ellenségként szembenálló államrendszerek a nemzetközi jogtudomány lencséje alatt *egy gyékényre* és jelentenek együttesen, de egymás között is ellentétes *új irányt* a nemzetközi jog eddigi szemléletével szemben.

Tegyük a megelőző bevezető fejtegetések után a bolsevizmusnak a nemzetközi jogra vonatkozó felfogását vizsgálat tárgyává; kutassuk fel azokat a megnyilvánulásait, amelyek a nemzetközi jog eddigi alakulásával szemben új irányt képviselnek és amelyek a bolsevizmusnak mint az új nemzetközi jogi irányok egyikének útjára rávilágítanak.

Ehhez a vizsgálódásunkhoz a bolsevizmus nemzetközi megnyilvánulásainak két síkját kellene alapul vennünk: az *elméletet* és a *gyakorlatot*. Tekintettel azonban arra, hogy egyrészt a bolsevizmus rendszerében az elméletnek különleges jelentősége van, amely annak célkitűzéseit messzemenően kijelöli, másrészt pedig, hogy a gyakorlat az államszervezésnek ebben a berendezkedésében — az általános tapasztalatok szerint — nem annyira az elméletnek étellel kitöltésére, mint inkább az elmélet esetleg célszerűtlen vagy éppen kártékony következményeinek elfedésére szolgál, végül pedig, hogy a gyakorlat koronként is változó

és gazdag változatokat felmutató alakulásainak a bemutatására ebben a szűkrezabott előadásban tér nem nyílik: e helyütt megelégszünk a *bolsevizmus elméleti nemzetközi jogi felfogásának* a taglalásával és a gyakorlat ismertetését ezúttal mellőzzük.⁶⁾

II.

Az *elmélet* a bolsevizmus rendszerének minden vonatkozásban éltető és fenntartó eleme, amelynek a rendszer politikájára döntő kihatása van.⁷⁾ Folyik ez abból, hogy a bolsevizmus mint szociológiai, társadalomgazdasági és politikai rendszer a megjelenése előtt majd egy évszázad óta kavargó szocialista elméleteknek az élet síkjára rajzolt vetülete, gyakorlati érvényesülése. A szocialista írók, elsősorban *Marx* és *Engels* már a múlt század derekán kifejezték az általuk helyesnek talált társadalmi és gazdasági rend feltételeit és körülményeit és ez az elképzelésük a világháborúban összeroppant hatalmas cári birodalom omladékain valóra vált. Minthogy pedig ezek a tanok nagy gondolkodók életművei, amelyeknek jelentősége a körülöttük támadó, könyvtárakat megtöltő irodalomban szembeszökően jut kifejezésre, igazsága pedig a világ általános rendjével meg nem elégedettek több nemzedékében elemi erővel lobogott és tört a beteljesülés felé, egészen természetes, hogy amikor gyakorlati érvényesítésükre sor kerülhetett, a rendszer bevezetői azon voltak, hogy minden vonatkozásban ezeknek érvényt szerezzenek. Ez nem jelenti természetesen egyben azt is, hogy a gyakorlat követelményei olykor nem tették szükségessé bizonyos tételek fel függesztését, elhomályosítását vagy éppen módosítását, hanem csak azt, hogy ahol ilyen indokok nem merültek fel, ott általában ezekhez az alapul szolgáló elméleti tanokhoz ragaszkodtak.

Ez a helyzet a bolsevizmusnak a *nemzetközi jogrendre* vonatkozó felfogását illetően is; a rendszer magatartását nemzetközi vonatkozásokban is elsősorban a *Marx Engels-féle hagyatéék szabja meg*. Ebben a tekintetben mégis talán a legtágabb tere nyílik a bolsevizmus elgondolásainak és pedig annak következtében, hogy a Marx— Engels-féle elméletekben a nemzetközi viszonyokra nézve igen kevés és inkább csak alkalmilag felhozott tétel található, minthogy ezek nem a nemzetközi életviszonyok átalakítását tűzték maguk elé, hanem az ember gazdasági és társadalmi berendezkedéseit iparkodtak módosítani, amelyekre nézve aztán kötetekre menő rendszeres fejtegetéseket is adnak.

A *marxizmus* nemzetközi jogi szemléletét az *államról*, mint

⁶⁾ Lásd ez utóbbira vonatkozólag részletesen a *Szerző*: A bolsevizmus és a nemzetközi jog. Budapest, 1938. c. tanulmányának III. fejezetét.

⁷⁾ v. ö. *Moór Gyula*: A bolsevizmus elméleti alapjai, Bpest, 1921. 5. old.

az emberi együttélés formájáról vallott felfogása határozza meg. „Az állam — szerinte — a társadalom bizonyos fejlődési fokának a terméke”,⁸⁾ amelyet az a szükség hozott létre, hogy „az osztály-ellentéteket megfűkezze”.⁹⁾ Minthogy pedig eszerint az állam az ellentétes osztályok élet-halál harca közepette keletkezett, ezért rendszeresen „a leghatalmasabb, a gazdaságilag uralkodó osztály állama, amely általa politikai uralkodó osztállyá is lévén, az elnyomott osztály leigázására és kizsákmányolására új eszközt nyer benne”.¹⁰⁾

A marxizmus felfogása szerint azonban az állam nem szükségképeni alakulás; voltak társadalmak, amelyek nem ismerték az államot és az eljövendő gazdasági és társadalmi rend feleslegessé teszi az államot. Az állam csak „a gazdasági fejlődés bizonyos fokán, amely szükségképen hozta magával a társadalomnak osztályokra való szakadását”,¹¹⁾ vált szükségyszerűvé, amikor azonban „a munkás osztály fejlődésének során a polgári társadalom régi rendjét olyan egyesüléssel helyettesíti, amely ki fogja zárni az osztályokat és azok ellenségeit, ösztintén szólva nem lesz tovább politikai hatalom, mivel a politikai hatalom egyszerűen a polgári társadalom ellentéteinek a hivatalos formája.”¹²⁾ A társadalomnak ezt az új, osztály nélküli rendjét pedig az egyik változat szerint a *termelésnek* bekövetkezett az a *szaka* hozza magával, amelyben az osztályok már nemcsak, hogy nem szükségesek, de egyenesen károsak és gátolják a termelést. „Épp olyan *szükségszerűen* meg fognak tehát szűnni, mint ahogyan keletkeztek. Velük együtt megszűnik az állam is. A társadalom pedig, amely a termelést a termelők szabad és egyenlő társulása alapján majd újjá szervezi, az állami gépezetet a múzeum régiségtárába fogja helyezni a rokka és bronzbalta mellé”.¹³⁾ A másik változat viszont nem bízta rá a társadalom ezt az előrelátott evolúcióját a természeti szükségszerűségekre, hanem a sors irányítását az eddig elnyomott osztály: a proletariátus kezébe teszi le, hogy a természet folyamatát siettetve, erőszakos forradalmi úton előbb valósítsa meg a gazdasági törvényszerűségek érvényrejutását. Ezt a revolúciós utat kijelölő felfogás szerint „a proletariátus magához ragadja az állami gépezetet és elsősor-

⁸⁾ v. ö. különösen Engels: A család, a magántulajdon és az állam keletkezése c. művét. Magyar kiadása Rab Pál fordításában, Bpest, 1922. 136. oldal.

⁹⁾ Engels: i. m. 138. old.

¹⁰⁾ U. o.

¹¹⁾ Engels: i. m. 139. old.

¹²⁾ Marx: Das Elend der Philosophie. Stuttgart, 1885. 135—136. old.

¹³⁾ Engels: i. m. 139—140. old.

ban a termelési eszközöket veszi állami tulajdonba. De így cselekedve megszünteti saját magát is mint proletariátust; így cselekedve megszüntet minden osztálykülönbséget és osztályellentétet; és ezekkel együtt az államot is. Az addig fennálló és osztályellentétekben élő társadalom megkövetelte az államot, azaz egy olyan szervezetet, amely egy bizonyos időben éppen kizsákmányoló osztály részére a kizsákmányolt osztályt erőszakosan alávetésben tartja”.¹⁴⁾

A marxizmus tételeiből kicsendülő ezen tanok szerint (amelyek — mint fentebb említettük — korántsem adnak önálló egységes képet, hanem csak odavetett vonások a gazdaságtársadalmi elmélet hatalmas freskóján) tehát az egyetemes társadalom a gazdasági fejlődés során természeti szükségszerűség vagy a proletariátus fellépése által fel fogja oldani az állami szervezeteket és ennek folytán *állam* és következőleg *jog nélküli állapotban* fog élni. Hogy ez az élet a szervezetlen egyetemes emberi társadalomban minő módon és minő erők segítségével fog zavartalanul tefolyni, arra nézve a marxizmus kétségben hagy és csak annyit jelez, hogy bármiféle szervező hatalomra és jogra semmi szükség sem lesz, mert „az egyének általános emelkedésével, a szövetkezeti gazdaság kutjai bővebben fognak folyni” és így a javak elosztását (ami a materialista marxista felfogás szerint az államhatalom és jog egyedüli feladata), nem kell már társadalmi erőkkel rendezni, azok korlátlan mennyiségben fognak mindenkinek rendelkezésre állni.¹⁵⁾ Az egyetemes emberi társadalom ebben a végső kifejtésében tehát jog és hatalom nélküli ideális állapotba kerül, amely a marxizmus fáklyastafétájának a szent orosz birodalomban célhoz ért futója: *Lenin* szerint csak a technika tökéletessége és differenciáltsága által különbözik a majmok vagy az ősemberek primitív hordájától.¹⁶⁾

A marxizmus ebben a lényegileg anarchista felfogásában alapjában *ellentétbe* jut nemcsak az egyes államok alkotmányával, hanem a *nemzetközi jogrenddel* is. A nemzetközi jogrend ugyanis az öncélú és önálló független államok sokaságán alapszik, amelyeknek megszüntével elpusztul maga a nemzetközi jog is. A nemzetközi jogrenddel nemcsak a nemzeti imperialista céllal folytatott világuralmi törekvés, vagyis egy *világállam* megteremtésének a célja ellentétes, hanem a minden nemzeti hatalomrajutás hátsógondolatától mentes, államnélküli egységes emberi társadalom megvalósításának a terve is.

¹⁴⁾ *Engels*: Anti-Düring, 249. old. idézi *Taracouzio*, T. A.: The Soviet Union and international law. New-York, 1935. 4. old.

¹⁵⁾ *Marx*: A góthai program kritikája, idézve *Moót*: I. tá. 11. old.

¹⁶⁾ *Lenin*: Staat und Revolution, Berlin, 1926. 11. old.

Mert míg a világhállam megvalósításának a gondolata azáltal fenyegeti létében a nemzetközi jogot, hogy megvalósulása esetében az addig általa rendezett viszonyokat a megalapított világhállam államjogának hatálya alá helyezi, addig az államhatároktól el nem választott egyetemes osztály nélküli társadalom ábrándja a nemzetközi jog egész mai rendszerét tárgyától megfosztva, feleslegessé kívánja tenni és így megszüntetni.

A marxizmus lényege tehát nemzetközi jogi szempontból a nemzetközi jogrend lebontása.

III.

Lássuk ezekután, hogy a marxizmusnak ezek a nemzetközi jogilag releváns tanai miképp jelentkeznek a *bolsevizmus* elméletében?

Erre nézve általános irányelvként elsősorban emlékeztetnie kell idéznünk azt, amire a megelőzőkben már utaltunk, nevezetesen a bolsevizmus szinte dogmatikus ragaszkodását az alapjául szolgáló marxista társadalom-, gazdaság- és államjogtételekhez. „A bolsevista államban ugyanis elsősorban nem az a kérdés, hogy mit kíván a nép akarata, nem is arról van szó, bár ennek már sokkal nagyobb a súlya, hogy miképp szól a vezér vagy a vezetők határozata, hanem az első kérdés mindig az, hogy mit követel Marx—Engels dogmáinak az abszolút uralma” — állapítja meg mély bölcseséggel a bolsevista jogfilozófia egyik kitűnő ismerője.¹⁷⁾ Ezen lelki beállítottság következtében nem meglepő, hanem egészen természetes, hogy a *bolsevista felfogás* a *marxizmus* tanaiban kifejezésre jutó *állam- és nemzetközi jogellenes irányt* alapjában magáévá teszi. Sőt a bolsevizmus ezeken a nem rendszeres tanokon elméletében túlmegy, a néhány vonással megrajzolt, skiccszerű vázlatot befejezett képpé alakítja ki.

Ezt a kiegészítő elméleti munkát a bolsevizmus rendszerében már annak megalapítója, a programm-theoretikus *Lenin* végzi el. Szerinte az *állam* nem természetszerű népi közület, szervezett nemzet vagy más hasonló meghatározású társadalmi élet egység, hanem „az *osztályellentétek* terméke és kiegyenlíthetlenségük nyilvánulása. Állam ott, akkor és annyiban keletkezik, ahol, amikor és amennyiben az *osztályellentétek* tárgyilag ki nem egyenlíthetők. És megfordítva: az állam fennállása azt bizonyítja, hogy az *osztályellentétek* kiegyenlíthetetlenek”.¹⁸⁾ Ebben a felfogásában *Lenin* határozottabb és következetesebb a marxizmusnál, amennyiben ez utóbbi az államot olykor az *osztályellentétek* áthidalójának és nem kiegyenlíthetlenségük bi-

¹⁷⁾ MOOR i. m. 5. old.

¹⁸⁾ Lenin: Staat und Revolution, Berlin, 1926. 8—9. old.

zonyítékának és fenntartójának tekinti. A bolsevizmus ilyen dialektikai ellentmondásokat azonban gondosan elkerül és szerinte minden állam „az osztályuralom eszköze, az egyik osztálynak eszköze a másik elnyomására, annak a rendnek a terméke, amely ezt az elnyomást megerősíti, törvényre emeli és ezáltal az osztályok egymásra csapását akadályozza”.¹⁹⁾ Amikor azonban ezeket az osztályellentéteket a proletariátus megszünteti azáltal, hogy uralomra jutva a termelési eszközöket államtulajdonba veszi, elenyészik az állam fenntartásának a szüksége is és ez az *Engels-i* meghatározás szerint elhal. „A proletariátus kézbe ragadja az államhatalmat és a termelési eszközöket államtulajdonná alakítja. Ezzel azonban mint proletariátust megszünteti saját magát, *megszünteti* az összes osztálykülönbségeket és az összes osztályellentéteket és ezzel egyben magát az *államot* mint államot... Az államhatalom beavatkozása a társadalmi viszonyokba az egyik területről a másikra feleslegessé válik és lassan magától elszunnyad. A személyek feletti kormányzás helyébe a dolgok igazgatása és a termelési folyamatok vezetése lép. Az állam nem kerül lebontásra, hanem elhal”.²⁰⁾

Az eddig közölt meghatározásokból kitűnik, hogy a bolsevizmus a marxizmusnak az állam megszűnésére nézve előadott két változatát elméletébe egymástól elkülönítve külön rendelkezéssel állítja be. *Az állam automatikus fokozatos elsorvadása a bolsevista államok részére* van fenntartva; a *polgári államok* maguktól meg nem szűnnek, hanem a *proletariátus által hatalmi úton bontatnak* le államiságukból és alakíttatnak át bolsevista ál-

¹⁹⁾ *Lenin*: i. m. 9. old.

²⁰⁾ *Lenin*: i. m. 17. old. — Érdemes megjegyezni, hogy a bolsevizmusnak az államok elhalásáról vallott elmélete Szovjetország 1918. május 10-i alkotmányának 9. §-ában gyakorlati megvalósulásra talált, amely szerint: „Az Orosz Szocialista Szovjet Köztársaság ennek az átmeneti időre tervezett alkotmányának alapvető feladata a városi és falusi proletariátus és a nincstelen parasztság diktatúrájának létesítése hatalmas mindenorosz tanácsállam formájában a burzsoázia teljes elnyomására, az emberek ember által való kizsákmányolása leküzdésére és a szocializmus megteremtésére, amely sem osztálybeosztást, *sem államhatalmat nem fog ismerni*”. (Közölve Dr. *Eljaschoff*, Michael: *Die Grundzüge der Sowjetverfassung*. Heidelberg, 1925. 75—76. old.) — Az alkotmánynak 1925. máj. 11.-i módosításánál ez az elméleti értékű rendelkezés elmaradt és elmaradt az 1936. évi új alkotmányból is, ami mindazonáltal nem jelenti egyben azt, mintha a Szovjetnek az államról vallott bolsevista felfogása megváltozott volna. (v. ö. *Schlesinger*, M. L.: *Das bolschewistische Russland*, Breslau, 1926. 23. old., lásd még *Sloan Pat*, *Webb* Sidney, etc.: *Constitution (Basic Law) of the Union of Socialist Soviet Republics*. London, 1936.

lamokká. Az állam elhalásának csak ebben az alakzatban és akkor is — mint ezt még látni fogjuk — csak valamennyi állam bolsevizálása esetében van helye. „A polgári állam nem hal. . . el, hanem azt a proletariátus a forradalomban felfüggeszti. Ezen forradalom után a proletár állam, vagy félállam hal el”.²¹⁾ Minthogy azonban a marxizmus és a bolsevizmus is nem nemzeti, hanem világnézeti keretekben és mértékben számol és szeme előtt mindig az egyetemes társadalmat tekinti, az egyes államokban uralomra jutott proletariátus a *proletár államot addig nem hagyhatja elszunnyadni*, elhalni, míg a többi államokban is a proletár-kormányzás meg nem valósult. *Addig* pedig éppen ellenkezőleg, *hatalmát minden erővel ki kell építenie*, hogy a többi államokban a proletariátus hatalomra jutását kellő súlylyal támogathassa.” A világtörténelem most kétségtelenül ... a proletár forradalom összes erőinek egyesítésére vezet az állami gépezet szétrombolására²²⁾, minthogy „a polgári állam felváltása a proletár állam által erőszakos forradalom nélkül nem lehetséges”.²³⁾

IV.

1. A bolsevizmus elméletének ez a mai világrénddel ellenkező beállítottsága és az a célja, hogy ezt a mai világréndet megdöntse, a *Szovjetunióban* meginduló *nemzetközi jogtudományban* egy egészen különleges, sajátzerű *nemzetközi jogi elméletet* alakított ki. Ez pedig „*az átmeneti idő nemzetközi jogának* az elmélete.

Ez az elmélet *Korovin*, a moszkvai I. állami egyetem nemzetközi jogi tanárának a nevéhez fűződik, aki azt „*Mezdunarodnoe pravo perechodnogo vremeni*” címmel („Az átmeneti idő nemzetközi joga”) 1924-ben orosz nyelven megjelent munkájában fejtette ki. Ez a 142 oldalra terjedő tanulmány Herbert *Kraus*, a göttingeni egyetem neves professzorának kiadásában megjelenő *Internationalrechtliche Abhandlungen* c. kiadványsorozatban 1929-ben „*Das Völkerrecht der Übergangszeit*” címmel német nyelven is sajtó alá került és így a benne feldolgozott elmélet a külföldi tudományos körökben is közismertté vált.

„Az átmeneti idő nemzetközi jogának” elmélete a bolsevista államszemlélet „*átmeneti államának*” alapul vételével a Szovjet részére az *átmeneti nemzetközi jog* fogalmát honosítja meg. Aból az elgondolásból kiindulva, hogy az államok a bolsevista tan szerint a forradalom eszközének segítségével előbb-utóbb megszűnnek, illetve szovjetállamokká átalakulni kényszerülnek, a

²¹⁾ *Lenin*: i. m. 18. old.

²²⁾ *Lenin*: i. m. 32. old.

²³⁾ *Lenin*: i. m. 22. old.

Szovjetunióknak velük való és a gazdasági körülmények, valamint a politikai helyzet által indokolt érintkezése, csupán *átmenet* abba a korbá, amikor azok vele azonos eszmei alapon állván, a szovjetek nemzetközi vagy szövetséges rendjét fogják alkotni. Bár szerinte a nemzetközi kapcsolatok alapfeltétele az államok eszmei felfogásainak és gazdasági berendezkedésének az azonos-sága²⁴⁾ és ennek következtében „*a szovjetállam fennállásának a ténye, kezdve a lobogójával, himnuszával és címerével, a polgári rendnek a legerősebb tagadása*”;²⁵⁾ a polgári államokkal a tények kényszerítő ereje folytán *érintkezni szorult*. „Amennyiben ezért a szovjetköztársaságok a tények ereje által kényszerülnek egy bizonyos történeti időszakot az imperialista bekerítés körében leélni és Szovjetország mellett még más állami alakulatok is léteznek, Szovjetországnak az ezekkel való kapcsolatai az „átmeneti időnek” ezen vagy azon a jogi alapján kell, hogy nyugodjanak”.²⁶⁾ Erre az átmeneti érintkezésre tehát szükség van. Csak éppen ennek az átmeneti korszaknak *nem lehet az irányítója az egyetemes nemzetközi jog*, amely a polgári gondolkodás maradványa és nem alkalmas arra, hogy a Szovjet viszonyát a többi államokkal rendezze. E viszonyok szabályozására egy *partikuláris*, az egyetemes nemzetközi jogtól eltérő átmeneti jogrendszert kell kiképezni, amely a Szovjet és a többi államok között fennálló kétoldalú kölcsönös viszonyban érvényesül addig, amíg *helyét fel nem váltja* a több önálló szovjetállam között keletkező *inter-szovjet jog*, illetve az egységes szovjet szövetséges alakulatban kötelező *szövetséges szovjet jog*.²⁷⁾ Ezen partikuláris átmeneti nemzetközi jog kialakulásának nem lehet semmi akadálya, mert szerinte az egyetemes nemzetközi jog csak az elméletben áll fenn, az csak mítosz és valójában különböző államkörök partikuláris nemzetközi jogrendszerére esik szét. Ha ezek szerint magát az egyetemes nemzetközi jogot is plurális értelemben mint „több különböző jogsík”²⁸⁾ összességét kell felfogni, semmi akadálya sem lehet annak, hogy ebben a jogrendszer-komplexusban most a bolsevista „átmeneti időszak nemzetközi joga” is helyet kapjon.

Az *átmeneti időszak joga* a bolsevizmus és a polgári rend felfogása között *nem ver hidat*, hanem csak gázlókat keres. Azokon a helyeken köt össze, ahol az ellentét nem lényegbe vágó

²⁴⁾ Korovin, E. A.: Das Völkerrecht der Übergangszeit, Berlin—Grunewald, 1929. 9. old.

²⁵⁾ Korovin: i. m. 10. old.

²⁶⁾ I. m. 2. old.

²⁷⁾ I. m. 2—3. old.

²⁸⁾ I. m. 8. old.

vagy nem mély. A szabályozás alapjául szolgáló életviszonyokat illetően mindenekelőtt különbséget tesz *eszmei* és *anyagi* vonatkozások között és míg az előbbiekre nézve a jogi rendezést csak egyes területeken látja megvalósíthatónak, az utóbbiakat általában szabályozása körébe vonja. „*A szellemi egység* (az eszmeszolidaritás) talaján a polgári és szocialista kultusz államai között a közösség megdől és az annak megfelelő jogszabálytömeg tárgytalanná válik.”²⁹⁾ Mindazonáltal ezen a téren is ott, ahol általános emberi érdekek felkarolásáról — mint például a járványok elleni küzdelemről, a művészeti és régészeti értékek védelméről — van szó, bizonyos részleges jogi érintkezést nem lehet kizárni.

Az *anyagi érdekeket* tartalmazó nemzetközi életviszonyok az átmeneti kornak nemzetközi joga szempontjából a *technikai* természetű és a *szociális* tartalmú vonatkozások alcsoportjaira különülnek el. Ezek közül az előbbiek (a posta- és távirda forgalom, a vasút, a hajózás, a pénzegység, a méterrendszer, stb.) — tekintettel arra, hogy a bolsevista rendszer a gazdálkodás racionalizálását és a technika fejlesztését a kizsákmányolás állapotának megszüntetéséhez nélkülözhetetlenek tartja — „nemcsak teljes értékükben maradnak, hanem még egy új elmélyített jelentőséget nyernek, mint a gazdasági tervezetben a szocialista rendszer felépítésének az alap előfeltételei.”³⁰⁾

A *szociális tartalmú* nemzetközi anyagi jogviszonyokra (mint például a kereskedelmi szerződésekre, a vámszövetségekre, az ipari tulajdon nemzetközi védelmére, a nemzetközi magánjogot illető megállapodásokra, stb.) már ugyanez a tágkeblűség nem áll. Ezeknél mindig tekintettel kell lenni a szocialista gazdasági rend követelményeire, nemkülönben az adott eset politikai körülményeire és ezekre figyelemmel kell az illető jogviszony tartalmát a nemzetközi jogi prototípusok hagyományaitól függetlenül meghatározni.³¹⁾

Ezek lényegileg *Korovin-nak* „az átmeneti idő” nemzetközi jogára vonatkozó aseptanai. Ezeket a tanokat a szerző „*Sovremennoe mezdunarodnoe publicnoe pravo*” (A modern nemzetközi jog) című munkájában még tovább fejlesztette oly módon, hogy felfogásait egy teljes nemzetközi jogi tankönyv keretébe illesztette és így azok az egyetemes nemzetközi jog általuk nem érintett tételeivel vegyesen egy szerves rendszer szerkezetében nyertek feldolgozást. Ebben a munkájában az uralkodó osztályok kizárólagos nemzetközi szerepének szem előtt tartásával magát

²⁹⁾ I. m. 12—13. old.

³⁰⁾ I. m. 13—14. old.

³¹⁾ I. m. 13—14. old.

a *nemzetközi jogot* azon jogszabályok összességének nevezi, amely a nemzetközi érintkezésben résztvevő uralkodó osztályok kollektíváinak jogait és kötelességeit határozza meg.³²⁾

Korovin tanai alapfelfogásukban kétségtelenül a bolsevizmus általános nemzetközi jogi szemléletének alapulvételével a nemzetközi jog bolsevista jellegű különleges nemzetközi jogi rendszerét alkotják. Az egyetemes nemzetközi joggal történt ez a fel-tűnő szembehelyezkedés természetesen a polgári társadalmak tudományos köreiből élénk ellenvetésekre adott okot, amelyekben jogos felháborodás lett úrrá a bolsevista célokat ilyen leplezetlenül tudományos mezbe öltöztető irányzat miatt.³³⁾

2. De a bolsevista célkitűzéseknek ilyen nyílt megvallása érdekes módon *ellenhatást váltott* ki magában a bolsevista nemzetközi jogtudományban is, amely a szovjet hivatalos körök nyilvánvaló sugalmazására körülbelül attól az időtől kezdve, amikor a Szovjetunió a katasztrofális és az elkülönültség állapotából a nemzetközi együttműködés síkjára lépett, mind erélyesebben állást foglalt az „átmeneti idő nemzetközi joga” ellen. Ennek az újabb áramlatnak kétségtelenül *egyik főoka* annak a visszás helyzetnek a felismerése, amely szerint a Szovjet egyrészt ki akarja venni részét a népek közösségének szolidáris feladataiból, a nemzetközi béke és biztonság védelmezőjének szegül, ugyanakkor pedig másrészt nemzetközi jogi felfogásában olyan elméletnek ad helyet, amely mindezeknek a nemzetközi politikai törekvéseknek a tiszavirág természetére olvas rá, kimutatván, hogy minden nemzetközi összeműködés csak átmenet lehet addig, amíg az államnélküli egyetemes bolsevista társadalom a Szovjet segítségével ki nem alakul. Ezenfelül azonban szovjet részről különféle aggályokra adtak okot a Korovin-féle tannak különböző, a részletekbe menő tételei, amelyekkel a szovjet-tudomány hasonlóképpen nem kívánta magát azonosítani.

Ezen meg gondolások alapján megkezdődött magában a Szovjetunió nemzetközi jogi tudományos köreiből az offenzíva Korovin tanai ellen. Egyes tudósok részéről meginduló ellenvetésekre az 1931. évben éri Korovin elméletét az első együttes támadás a jog- és államtudósok moszkvai első ülésén, ahol a nemzetközi jogtudománnyal foglalkozván, határozatban kimondották, hogy „a nemzetközi jogban a legutóbbi időig a nemzetközi jog szocialista konstrukcióinak különleges rendszerét felépíteni kívánó olyan kísérletek uralkodtak, amelyek a *marxista*

³²⁾ v. ö. *Makorov*: Die Völkerrechtswissenschaft in Sowjetrußland. Zeitschrift für ausländisches öff. Recht und Völkerrecht. Bd. VI. No. 3. 1936. 483. old.

³³⁾ v. ö. különösen *Kunz, Mannzen, Bockhoff* munkáival.

frazeológia palástja alatt lényegük szerint a *kispolgári radikalizmus* álláspontját tükrözték vissza³⁴⁾)

Ez az együttes állásfoglalás Korovin tanainak addigi szinte *hivatalos jellegét megdőntötte*, sőt az annak nyomán még csak megerősödő irányzat Korovin elmélete ellen 1935-ben végül is magát *Korovint arra készítette*, hogy tanait a Sovetskoe Gosudarstvo (Szovjetállam) című folyóirat 1935. évi 4. számában közzétett nyílt levélben *ünnepélyesen visszavonja*. Korovin tanainak eme nyilvános és ünnepélyes visszavonása következtében az „átmeneti idő” nemzetközi jogáról szóló bolsevista elmélet *hivatalosan* ma már a múlté.

Minthogy azonban egy olyan államberendezkedés, amely az ember anyagi és szellemi létének minden megnyilvánulásába beleavatkozik és különösen az állami, társadalmi és gazdasági élet kérdéseiben egységes állásfoglalást követel meg, a hivatalos felfogás hiányát huzamosabb ideig nem tűrheti, az *újabb bolsevista nemzetközi jogi elméletnek* hamarosan életre kellett kelnie.

3. Az új bolsevista nemzetközi jogi elmélet alapjait *Pasukanis*, a Kommunista Akadémia Szovjet Jogi Intézetének tanára rakta le ebben az intézetben az 1932—34. években tartott előadásaiiban. Előadásai anyagát az intézet által az 1935. év végén kiadott „Ocerki po mezduarodnomu pravu” (A nemzetközi jog alapvonalai) című könyvében tette közzé³⁵⁾, amely könyv a megjelenése előtt az előszóban névleg megemlített 18 szovjet jogtudós hozzájárulását nyerte el és így nemcsak a szerző felfogását képviseli, hanem a szovjetjogászok autorizált testületének nézeteit tükrözi vissza.

Pasukanis tankönyvében kiépített nemzetközi jogi rendszer legsajátosabb jellemvonása, hogy *nem kíván absztrakt-skolasztikus elmélet* lenni, miként Korovin elvetett elmélete, kísérlet valamely elméleti különleges bolsevista jogrendszer megalapozására, hanem a Szovjet politikai helyzetének figyelemmel kísérésével a mindenkorai nemzetközi tényleges helyzetnek óhajt jogi szerkezetet adni.³⁶⁾ *A nemzetközi jog szerinte nem öncélú*, önmagában megálló jogrendszer, hanem csak eszköz az államok közötti különböző politikai és gazdasági kapcsolatok rendezésére. A nemzetközi jog a nemzetközi politika szükségszerű kísérő jelensége, amely azt mindenben követi és attól elkülönítve el nem képzelhető. Minthogy pedig a *fenntartott osztályállam felfogás* szerint az állam politikáját osztályérdekek szabják meg, a

³⁴⁾ Idézi *Makarou*: i. m. 485. old.

³⁵⁾ Ismerteti *Makarou*: i. m. 487—495. old., továbbá a Völkerbund und Völkerrecht c. folyóirat 3. évf. 6/7. száma a 369—370. oldalakon.

³⁶⁾ *Pasukanis*: i. m. 17. old.

nemzetközi jog *az osztályok által folytatott nemzetközi politikának a taktikai eszköze*. A szembenálló kapitalista és kommunista gazdasági rendszerek egymás közötti küzdelmében a nemzetközi jog ennek a politikai küzdelemnek a fegyvere. Az ellentétes államjogi, társadalmi és gazdasági berendezkedéseket felmutató államok kapcsolatai korántsem merülnek ki bizonyos technikai vonatkozásokban, mint azt a Korovin-féle elmélet vélte, hanem az életviszonyok minden ágában megnyilvánulnak, épen úgy, mint a kapitalista államok egymás közötti életjelenségei.³⁷⁾ Ha ekkép a szembenálló gazdasági és szociális rendszerek egymással folytatott érintkezése elvileg nem szorul szűkebb korlátok közé, mint az azonos berendezkedésű államoké, *nem lehet* az ahhoz idomuló nemzetközi jog sem a rendestől eltérő, *speciális jogrendszer*, hanem ellenkezőleg az általános nemzetközi jog megnyilvánulása.

Minthogy a nemzetközi jog nem önmagában megálló tételek normatív rendszeré, hanem a nemzetközi gyakorlat kerete, a *jogi intézményeknek nincs nagy jelentőségük*. *A lényeg a ténybeli helyzeten van*, amelyet nem a jog, hanem az egymással szembenálló osztályok mindenkori erőviszonyai szabnak meg. A jognak a szerepe ezeknek a tényleges alakulásoknak megfelelő szerkezetet adni, a jogtudományé pedig az a képesség, hogy ezeknek a ténybeli helyzeteknek a formáit megfelelően megszerkeszteni képes legyen.³⁸⁾ A bolsevista nemzetközi jogtudomány feladata a nemzetközi jog berendezkedéseinek a feltárásával fegyvert szolgáltatni a nemzetközi politika szakemberei, a diplomaták számára a nemzetközi politikai küzdelmek, különösen a kapitalista világ elleni harc vitelére.³⁹⁾

A Pasukanis-féle tanoknak ez a vázlatos bemutatása arra mutat, hogy azok korántsem alkotnak olyan elvi szempontból kiinduló különleges rendszert, amint az „átmeneti idő” nemzetközi joga. Általában az egyetemes nemzetközi jognak a tantételeit fogadják el, figyelemmel mégis mindenkor a Szovjet sajtószere érdekeire és céljaira. Fő jellemvonásuk *a gyakorlat mindenben való követése és a gyakorlati törekvések jogi alátámasztása*. Ennyiben különösen rugalmasak, nem gátolják az állam külpolitikailag szükségessé vált irányváltozásait, minden irányzat részére a megfelelő jogi konstrukciókat és jogi apparátust mérték szerint fennakadás nélkül szállítani képesek. De épen ebben, a gyakorlati követelmények merő és szolgálai kielégítésében nem érdemlik meg a jogrendszer elnevezést, hanem valójában a kül-

³⁷⁾ Pasukanis: i. m. u. o.

³⁸⁾ I. m. 5—6. old.

³⁹⁾ U. o.

politikai cselekvések mindenkori rendezésének *taktikai praktikumává süllyednek*.

4. De tovább megyünk. A bolsevizmus nemzetközi célkitűzéseinek ismeretében, úgy véljük, nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy a két bolsevista nemzetközi jogi elmélet: „az átmeneti idő nemzetközi jogelmélete” és Pasukanis „taktikai” elmélete közül megtagadtatása és hivatalos hatályon kívül helyezése ellenére ma is *Korovin rendszere felel meg inkább a bolsevizmus nemzetközi felfogásának*. A Korovin-féle elmélet lényegének a vázolásakor fentebb módunkban volt kimutatni azt a parallelitást, amely a bolsevizmus nemzetközi célkitűzései és elmélete, valamint az „átmeneti idő” nemzetközi jogának elmélete között fennáll. Mint láttuk, ez a nemzetközi jogi elmélet következetesen, helyenként talán — a szovjetrendszer szempontjából — túl következetesen is nemzetközi jogelméletté váltja át a bolsevizmus állam — és nemzetközi jogi nézeteit. Ez a tudományos következetesség a bolsevista külpolitikának, amely az első évek fanatizmusával szakítva, a nemzetközi együttműködésből mind jobban ki óhajtottá venni a részét, kétségtelenül nem hajtotta a malmára a vizet. Ezért volt szükség az elmélet ünnepélyes megtagadására. Ugyanekkor azonban *nem* történt gondoskodás arról, hogy a már Lenin által kijelölt *nemzetközi bolsevista célok is* megtagadtassanak. Ezek az alapul szolgáló politikai tanok tehát, mint irányjelzők, továbbra is a bolsevista külpolitika útján maradnak, csupán ennek az útiránynak a kartográfiáját: a nemzetközi jogi elméletet vonták ki a forgalomból. Épen ezért merjük a két, egymással compareáló rendszer lényegének ismeretében fenntartani azt a véleményünket, hogy az „átmeneti idő” nemzetközi jogáról Korovin által kiképzett elmélet ünnepélyes megtagadása és hivatalos jellegének elvesztése után is lényegében inkább megfelel a bolsevizmus ideológiájának és, ha egyes következtetései lehetetlenségekre vagy túlzásokra vezettek még a szovjet-rendszer szempontjából is, alapfelfogásában még a ma hivatalosnak tekinthető Pasukanis-féle elmélettel szemben is a bolsevizmus nemzetközi jogi szemléletének *leghűbb* jogi hangszerelésű *kifejezője*. Mindez az eszmei helytállás nem változtat természetesen azon a tényen, hogy a Szovjetunió illetékes körei előtt a Korovin-féle elmélet ma hatályon kívül van és helyét Pasukanis „taktikai” elmélete foglalta el.

Hogy fenti elméleti következtetésünk nemcsak a tudományos vizsgálódás szülötte, hanem rokon a való élettal is, azt igazolni látszik az a legújabbban elterjedt hír⁴⁰⁾, amely szerint Pasukanis professzort az 1937. év tavaszán a Szovjetunióban végrehajtott

⁴⁰⁾ V. ö. Völkerbund und Völkerrecht. 4. évf. 3. füzet, 171. s. köv. old.

u. n. tisztogató eljárás során tanszékétől megfosztották és le-
tartóztatták, egyidejűleg pedig tanai ellen a Pravda két fiatal
jogtudós tollából származó cikkben kelt síkra.⁴¹⁾ Ezek a té-
nyek alig hagynak fenn kétséget a tekintetben, hogy a Szovjet
hivatalos körei a Pasukanis-féle elméletnek szovjet-szempontról
meg nem felelő voltára aránylag igen rövid idő alatt ráeszmél-
tek és ezért azzal még gyökeresebben kívánnak felszámolni,
mint a számukra terhessé vált Korovin-féle tanokkal. Ezért, ami-
kor most Pasukanis tantételeit bizonyára rövidesen felgöngyö-
lítik, kétségtelenül újabb, most már harmadik hivatalos elmélet
kiépítését vehetik célba. Ha ez a még csak kialakítandó legújabb
nemzetközi jogi elmélet az eddigiekhez hasonlóan a nemzetközi
jogot különleges szovjet-szemszögből kívánja majd megvilágítani,
akkor — hogy a valóságnak megfeleljen — véleményünk sze-
rint csak a Korovin-féle tanok csapásait követheti, mert a bolse-
vista nemzetközi célkitűzéseknek — mint fentebb láttuk — ez
az igazi és egyedüli nemzetközi jogi kifejezője.

V.

A bolsevizmus nemzetközi célkitűzéseiről, valamint e terveket
nemzetközi jogelméletté átváltó különböző nemzetközi jogi tanok-
ról az eddigiekben — habár csak vázlatosan — előadott fejte-
getések — úgy véljük — kellő alapot adnak a *bolsevizmus
nemzetközi jogszemléletének* következő *összefoglaló jellem-
zésére*.

A bolsevizmus a marxizmusnak az államról vallott felfogá-
sához híven *olyan világberendezkedésre* törekszik, amelyben az
államok megszűnnek és az egyetemes emberi társadalom *a pro-
letár egységben* olvad egybe. Ezen elgondolás megvalósítása vé-
gett a bolsevizmus elmélete kitűzi *a világ forradalmasításának* a
célját. Ez a forradalmasítás azonban a végső proletár egység
tökéletes biztosítása érdekében *a fokozatos keresztülvitel* során
nem járhat közvetlenül *az állami szervezetek megsemmisítésé-
vel*, hanem azoknak elsősorban a proletár tömegek uralma alá
juttatásával. A proletariátusnak a forradalmak útján birtokba
vett államokban *az államhatalmat* épen ellenkezőleg *kíméletlenül,
diktatúra*s módon kell kifejtenie, hogy eleve lehetetlenné tegye a
status quo visszaállítását, minden téren keresztül vigye az illető
államban a bolsevizmus rendszerét és azt mindaddig erőszakos
eszközökkel vezesse, amíg a bolsevizmus a világ államainak
egyetemében úrrá nem lesz. *Az államelhalási elméletnek* csak a
fejlődés ezen a fokán nyílik út és az államhatárok lebontásával

⁴¹⁾ 1937. április 27-i szám.

(illetve az esetleg már megelőzőleg bizonyos állami vagy államközi egységbe tömörült bolsevista államhatalom elszunyadásával) *ekkor kerülhet megvalósításra a proletár világegység utópiája.*⁴²⁾

Nem fér kétség ahhoz, hogy a bolsevizmusnak ez a világforradalmasító, illetve proletár egységesítő elmélete a nemzetközi joggal kiegyenlíthetetlen elvi ellentétben áll. Erre az ellentétre változatlanul megállnak *a marxizmus nemzetközi elméletére megállapított kritikai megjegyzések* azzal a *súlyosbító kiegészítéssel* mégis, ami a bolsevizmus világforradalmasító elvi feladatköréből folyik. Mert míg a marxizmus a nemzetközi joggal lényegileg csak elméleti végcéljában kerül összeütközésbe és azok a gazdasági folyamatok, vagy elkülönített emberi eljárások, amelyek az államhatalmak lebontására, illetve átszervezésére irányulnak, magában a kivitelben nem nevezhetők egyben nemzetközi jogelleneseknek is, addig a bolsevizmus a *nemzetközi forradalom* feladatával ezen feladat *megvalósításában* is nemzetközi jogellenesnek minősül. A *bolsevizmus* tehát *mind végcéljában*, mind pedig ezen végcélnak nemzetközi forradalmi eszközökkel történő gyakorlati *megvalósításában* a nemzetközi jogrenddel kiegyenlíthetetlen ellentétbe kerül, a nemzetközi jogot alapjaiban támadja meg.

A bolsevizmusnak eme elvi nemzetközi jogellenes beállítottságát ugyan a Szovjetunióknak különösen újabb keletű nemzetközi gyakorlata nem látszik igazolni, sőt mintha arra mutatna, hogy a bolsevizmus az újabb időkben ezt a nemzetközi jogellenes elvi szemléletét megtagadná. Minderre az újabb gyakorlati alakulásra ebben az előadásban nem térhetvén ki, csak megjegyezzük, amit más helyütt igazolunk⁴³⁾, hogy a bolsevizmusnak ez az újabb és elvi nemzetközi jogszemléletének ellentmondani látszó gyakorlata a valóságban nem változtatja meg a Szovjet nemzetközi jogi alapfelfogását, hanem azt a politikai ésszerűség és szükségesség követelményeire figyelemmel a jelen körülmények között, de minden bizonnyal csak átmenetileg és a felszínen más tartalommal burkolja be. A bolsevizmusnak ez az újabb gyakorlati arculata azonban kétségtelenül csak álarc, amely mögül a bolsevizmus igazi nemzetközi jogi és politikai képe már ma is ki-kivillan, hogy majdan a körülmények változásával az álarcot félredobva, eredeti elvi orcáját az *egész* világnak bemutassa.

⁴²⁾ V. ö. Dr. Bockhoff, E., H.: Völker-Recht gegen Bolschewismus, Berlin—Leipzig, 1937. 25. old. Taracouzio: i. m. 343. old.

⁴³⁾ L. Szerző: A bolsevizmus és a nemzetközi jog. Budapest, 1938. c. művét.

Mindezek következtében kétségtelen, hogy a bolsevizmus nemzetközi jogi felfogása a *nemzetközi jog új irányai között* egészen *elkülönült helyet* foglal el; nemcsak sajátos újabb tartalmat kíván adni egyes nemzetközi jogi berendezéseknek és intézményeknek, mint a fasizmus és a nemzeti szocializmus rendszere, hanem alapfelfogásában szembehelyezkedik a nemzetközi lét és a nemzetközi jog alapjával: az önálló és öncélú államok fennállásával, amikor az egyetemes emberi társadalmat nem államok szerint elkülönült népi egységekben, hanem a világot felölelő proletár egységben kívánja megszervezni. A bolsevizmus nemzetközi jogi iránya tehát olyan *retrográd út*, amely a világ szervezetét a nemzetközi jog kialakulását megelőző jogbizonytalanság, vagy egy világimpérium állapotában határozná meg.